

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ - RELIGIE, CULTURĂ, SOCIETATE

TEZĂ DE DOCTORAT

Destine de preoți
ai Arhidecanatului Romano-Catolic de Maramureș,
în oglinda documentelor din arhivele Securității

REZUMAT

Conducător științific:

prof. univ. dr. abil. Csiszár Klára Antónia

Candidat:

Giurgiu Daniel

Cluj Napoca

2025

CUPRINS

Abrevieri	6
Introducere	7
I. O ISTORIE A DIECEZEI DE SATU MARE	12
I.A. Anii de început ai Diecezei de Satu Mare	12
I.B. De la Primul Război Mondial la al Doilea Arbitraj de la Viena	13
I.C. De la al Doilea Arbitraj de la Viena la Conferința de Pace de la Paris	17
I.D. Dieceza de Satu Mare în perioada regimului comunist	20
I.D.1. Legi anticatolice	22
I.D.2. Ordinarii substituiți ai Diecezei de Satu Mare	26
I.D.3. Conducere diecezană fidelă puterii	28
I.E. Dieceza de Satu Mare sub conducerea ordinarului substituit Sipos Ferenc	31
I.E.1. Raporturile cu cultul greco-catolic	33
I.E.2. Contactele cu reprezentanții Sfântului Scaun	36
I.E.3. Ajutoare externe	38
I.E.4. „Pierderi” de credincioși și preoți	40
II. O SUCCINTĂ PREZENTARE A ARHIDECANATULUI ROMANO-CATOLIC DE MARAMUREȘ	43
II.A. Context istorico-geografic.....	43
II.B. Decanatul de Baia Mare	45
II.B.1. Parohia „Sfânta Treime” din Baia Mare	45
Parohi, capelani și vocații preoțești între 1918-1989	48
II.B.2. Parohia „Cristos Rege” din Baia Mare	49
Preoți, parohi și capelani între 1918-1989	51
II.B.3. Parohia „Sfânta Elisabeta a Ungariei” din Ferneziu	51
Parohi și vocații preoțești între 1918-1989	53
II.B.4. Parohia „Adormirea Maicii Domnului” din Baia Sprie	54
Parohi, capelani și vocații preoțești între 1918-1989	55
II.B.5. Parohia „Nașterea Maicii Domnului” din Băița.....	56
Parohi și vocații preoțești între 1918-1989	57
II.B.6. Parohia „Neprihănită Zămislire” din Seini	57
Parohi și vocații preoțești între 1918-1989	59 4

II.C. Decanatul de Sighet	59
II.C.1. Parohia „Sfântul Carol de Borromeo” din Sighetu Marmației	59
Parohi, capelani și vocații preoțești între 1918-1989	61
II.C.2. Parohia „Sfinții Petru și Paul” din Ocna Șugatag	62
Parohi și vocații preoțești între 1918-1989	63
II.C.3. Parohia „Sfântul Ioan de Nepomuk” din Coștiui	64
Parohi și vocații preoțești între 1918-1989	65
II.C.4. Parohia „Sfânta Ana” din Vișeu de Sus	65
Parohi, capelani și vocații preoțești între 1918-1989	67
II.C.5. Parohia „Sfântul Francisc de Assisi” din Baia Borșa	68
Parohi între 1918-1989	70
II.D. Crâmpeie din experiența personală și pastorală a preoților	70
II.D.1. Mărturia părintelui Reiter Endre	71
II.D.2. Mărturia părintelui Podaril József	71
II.D.3. Mărturia părintelui Gábrriel János	72
II.D.4. Mărturia părintelui Bakkay Kálmán	73
II.D.5. Mărturia părintelui Árvay Dezső	73
II.D.6. Mărturia părintelui Feigi Antal	74
II.D.7. Mărturia părintelui Hentes Miklós.....	74
II.D.8. Mărturia părintelui Czumbel Lajos	75
II.D.9. Mărturia părintelui Pakocs Károly.....	76
II.D.10. Mărturia părintelui Fényi (Fischer) Ferenc.....	77
II.D.11. Mărturia părintelui Wieland János.....	78
II.D.12. Mărturia părintelui Baumgartner (Korompai) Alajos	78
II.D.13. Mărturia părintelui Beliczay János	78
II.D.14. Mărturia părintelui Borsós Elek.....	79
II.D.15. Mărturia părintelui Biró Vencel OSchP	80
Concluzii	81
III. DESTINE ȘI PORTETE PE BAZA DOSARELOR SECURITĂȚII	83
III.A. Preoți în vizorul Securității	91
III.A.1. AMMA ZOLTÁN	91
III.A.2. FÁNGLI EDUÁRD	97
III.A.3. FEHÉR ISTVÁN	100 5

III.A.4. GALAMBOS (WEISSENBACHER) FERENC	108
III.A.5. KÁDÁR JÓZSEF OSchP	115
III.A.6. LEBEDI JÓZSEF	122
III.A.7. RADICS ISTVÁN	126
III.A.8. SEBESTYÉN FÁBIÁN (P. BENJAMIN) OFM	130
III.A.9. UHÁR JÓZSEF OSchP	134
III.A.10. VEKKER FERENC	140
Concluzii	144
III.B. Preoți urmăriți și arestați în perioada comunistă.....	146
III.B.1. ÁGOSTON ISTVÁN	146
III.B.2. P. BELICZAY JÁNOS SDB	150
III.B.3. CSERMELY ANTAL	155
III.B.4. CZUMBEL LAJOS	163
III.B.5. FISCHER PÁL	171
III.B.6. KESZLER TIBOR	180
III.B.7. MAGYAR (MARINCÁSÁK) BÁLINT	185
III.B.8. SZABÓ JÁNOS	188
III.B.9. SZEMES FERENC (OSchP)	194
III.B.10. VAJDA IMRE	202
Concluzii	208
III.C. Preoți care au colaborat cu Securitatea	209
III.C.1. GELLÉRT (GNANDT) LŐRINC	209
III.C.2. GYÖRGY (GAJDA) PÁL	216
III.C.3. HEVELE IMRE	219
III.C.4. KAPLONYI (KIND) GYULA	225
III.C.5. TYUKODI ANTAL	229
Concluzii	236
IV. CONCLUZII GENERALE	238
V. O SUCCINTĂ RETROSPECTIVĂ A SECOLULUI XX	243
VI. LISTĂ BIBLIOGRAFICĂ	262
Rezumat	274
Summary	277

Destine de preoți ai Arhidecanatului Romano-Catolic de Maramureș, în oglinda documentelor din arhivele Securității

Cuvinte cheie: *Dieceza de Satu Mare, Arhidecanatul de Maramureș, Decanatul de Sighet, Decanatul de Baia Mare, preoți urmăriți, preoți arestați, preoți recrutați*

Dieceza Romano-Catolică de Satu Mare de la înființarea ei (1804) și până la căderea regimului comunist (1989) a trecut prin mai multe etape de consolidare, în ceea ce privește structura și componența sa. În acest proces, un rol important l-au jucat principalele evenimente și etape istorico-politice, interne și externe, ale secolului XX. Fiecare din episcopii și ordinarii substituiți care s-au aflat la cârma Diecezei și-a adus aportul la dezvoltarea și organizarea vieții religioase în contextul realităților istorice. Clericii care au activat în parohiile Arhidecanatului de Maramureș în prima jumătate a secolului XX, au fost nevoiți să îndure vicisitudinile timpurilor, marcate de sărăcie și de un climat de instabilitate continuă. Viața de zi cu zi era o luptă constantă pentru supraviețuire, iar preoții nu se confruntau doar cu lipsuri materiale, ci și cu presiuni din partea autorităților locale, care, în loc să sprijine, în multe cazuri înrăutățeau situația. Mai mult, la sfârșitul anilor '30, preoții trebuiau să își desfășoare munca pastorală într-o conjunctură marcată de arestări și persecuții. Au urmat apoi anii războiului, unde au trebuit să fie adevărați păstori care își apără și sprijină turma. În ciuda tuturor acestor greutăți, credința în Dumnezeu și conștientizarea misiunii, a fost ancora lor de rezistență în zelul de a păstra unitatea spirituală și de a întări speranța celor din comunitățile în care au slujit.

Măsurile anticatolice de la sfârșitul deceniului patru au marcat profund viața bisericească a diecezei. Politica opresivă și de persecuție a avut ca deznodământ internarea cu domiciliu obligatoriu la Baia de Criș, ulterior arestarea episcopului Scheffler János, și persecutarea sau arestarea clericilor, de la ordinarul substituit Czumbel Lajos, până la parohii, capelanii sau seminariștii, care și-au manifestat atașamentul față de Sfântul Părinte. Din cei 71 de preoți ai Diecezei de Satu Mare, 19 au fost închiși, iar episcopul Scheffler János, a murit în închisoare.

În lucrarea de față, apelând la dosarele personale întocmite de fosta Securitate, ne-am îndreptat atenția asupra destinului a 25 de preoți care au slujit în Arhiepiscopia de Maramureș.

Am creionat 10 portrete ale unor clerici care, datorită statorniciei în hotărârea de a rămâne fideli conducerii diecezeane, au intrat în vizorul poliției politice. Au fost urmăriți în cadrul dosarelor „problema romano-catolică”, „problema evaziune” sau „problema național iredentistă maghiară (romano-catolică)”. Au fost supravegheați și urmăriți datorită: „manifestărilor dușmănoase contra U.R.S.S.”, pentru suspiciunea de „curierat clandestin”, între Dieceza de Alba Iulia și cea din Satu Mare, sprijinului acordat foștilor credincioși greco-catolici sau statorniciei în hotărârea de a rămâne fideli conducerii diecezeane, prin neacceptarea unei Biserici Romano-Catolice naționale. De la mijlocul anilor '60, Securitatea a acordat o atenție sporită supravegherii activității clerului în cadrul orelor de cateheză a tinerilor, a „caracterului și naturii” predicilor pe care le rosteau de la amvon sau a „relațiilor suspecte cu străinătatea”.

Alte 10 miniportrete prezintă destinul unor preoți, de la ordinarul substituit Czumbel Lajos, până la parohi, capelani sau seminariști, care au trecut prin închisorile comuniste. Deveniți „adversari incomozi” au fost supuși la anchete și ample interogatorii legate de legăturile dintre preoții diecezei, relațiile cu preoții din Ucraina Subcarpatică, atitudinea preoților locali față de Mișcarea Preoților pentru Pace sau ajutorarea și asistența spirituală acordată greco-catolicilor. Au fost judecați, individual sau în loturi, pentru delikte ca: instigare publică, uneltire contra ordinii sociale, pentru crimă de înaltă trădare sau pentru insubordonare la executarea unui ordin și condamnați pentru perioade mai scurte sau mai lungi de timp sau internați administrativ în colonii de muncă. Eliberați în „libertatea comunistă”, cu toții au rămas în supravegherea informativă a poliției politice, existând oricând posibilitatea unei noi rearestări.

Pretenția statului de a controla activitatea Bisericii Romano-Catolice din România, s-a realizat și prin crearea unei vaste rețele de informatori, folosită ca strategie pentru a supraveghea, intimida și reprima orice opoziție provenită din partea membrilor acesteia. Și în Dieceza de Satu Mare Securitatea a recurs la „munca” informatorilor, racolați din rândul enoriașilor, pentru a supraveghea clerului, dar și din rândul preoților, pentru a monitoriza activitatea, atât a enoriașilor, cât și a preoților. Am prezentat cazul a 5 preoți diecezani care au acceptat colaborarea cu Securitatea. Unii dintre ei au fost constrânși să

accepte colaborarea cu organele Securității, fiind șantajați cu materiale compromițătoare, alții, convinși de importanța activității preventive a Securității, pe bază de loialitate, au ales să sprijine în mod activ această structură. Materialele furnizate de preoți, au permis poliției politice să monitorizeze starea de spirit a clerului, la nivel de parohie sau decanat, dar au facilitat și supravegherea persoanelor care „aveau relații cu Occidentul”. Unii dintre preoți nu au furnizat informații de interes pentru Securitate, motiv pentru care, în timp, au fost complet abandonați - așa cum s-a întâmplat în cazul unui preot compromis atât în fața clerului cât și a credincioșilor - sau au fost reactivați atunci când a fost nevoie de ei. Alții, însă, au rămas în rețeaua de informatori, activi până la schimbarea regimului din decembrie 1989.

Prezentarea și analizarea destinelor celor 25 de clerici, care au suferit, sub diverse forme, în perioada regimului comunist, demonstrează, că tăria lor de caracter le-a dat puterea de a-și continua activitatea pastorală în comunitățile în care au slujit. Materiale informative obținute de Securitate, a permis instituției un control asupra activității și vieții religioase din Arhidecanatul de Maramureș, și implicit asupra celei din Dieceza de Satu Mare.

Lucrarea de față prezintă nu numai modul în care clerul, în pofida permanentelor șicane la care a fost supus pe parcursul întregii vieți, și-a păstrat identitatea, valorile religioase și fidelitatea față de Biserică, dar oferă o viziune și asupra vieții Diecezei de Satu Mare din perioada regimului comunist. Destinele și portretele de dosar, nu reprezintă doar o istorie a vieții unor oameni, acestea sunt totodată, o sursă de neuitare, a vieții unor clerici, care fiind slujitorii Domnului, totuși erau oameni între oameni, conștienți de chemarea și misiunea lor.

VI. LISTĂ BIBLIOGRAFICĂ

1. Surse arhivistice

Arhiva Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului

- Proiect Recensământul Populației Concentraționare.1945-1989: nr. inv.: 3750, 8750, 8750, 5006, 5007, 6746, 6747, 3750, 20984, 26550, 26550, 26550, 30426, 37486, 40978, 42138, 44864, 52368, 54610, 56764, 59031, 60360, 61669, 62003, 62174, 63531, 68313, 73709, 73709.

Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

- Fond Informativ, dosar nr. 3012; 0209464; 0209468; 0209472; 0209472; 0257298; 0257450; 0259505; 0375725; 0375725; 0963656; 0963656; 0965579; 0967398; 0968441; 0989985; 0989985; 989985; 0996442; 0998349; 0999130; 0999564; 09642020; 09642020; 09967713; 09967713; 0999133, vol. 1-4; 133629, vol. 1-2; 133629, vol. 1; 209484, vol. 1-3; 0209471, vol. 1-3; 0210593, vol. 1-2; 0257299, vol. 1-2; 0961002, vol. 1-2; 0963530, vol. 1-2; 0969384, vol. 1; 0998611, vol. 1-2.
- Fond Penal, 0001749; 0014152, vol. 1-2; 0032702, vol. 2; 0032793, vol. 1-4; 0077017; 0079305; 0311886, vol. 1; 0311886, vol. 2.
- Fond Rețea, 0002210; 0101326; 281177; 0286291; 0291160; 0303633, vol. 1-2; 0348637, vol. 1-3; 02491160.

Arhiva Diecezană și a Capitlului Diecezan Romano-Catolic de Satu Mare

- Fond Fișe personale - Qui nos Praecesserunt, cutia nr. 5.
- Fond Plébániák, Satu Mare, neprelucrat.
- Fond Teologia, cutia nr. 4, 1905-1910.

Arhiva Protopopiatului Romano-Catolic a Parohiei Sighet

- Fond Parohia Sighet, cutia 46 (I, B), 1956-1958, 1972.

Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, Sighet

- Fond Represiunea asupra Bisericii, dosar Biserica Romano-Catolică

2. Historia Domus

Hisoria Domus Băile Borșa, 1922-1938, 1948-1958, 1967-1984.

Hisoria Domus Baia Sprie, 1925; 1931-1933.

Hisoria Domus Băița, 1918-1947, 1959-1989.

Historia Domus Coștiui, 1903-1969.
Historia Domus „Cristos Rege”, 1943-1960, 1984-1990.
Historia Domus Ferneziu, vol. I-II.
Historia Domus Ocna Șugatag, 1907-1963.
Historia Domus a Piaristilor din Sighet, 1947.
Historia Domus Seini, 1979-1989.
Historia Domus Sighet, 1930-1938, 1940-1948.
Historia Domus „Sfânta Treime”, 1936-1990.
Historia Domus Vișeu de Sus, 1920-1939.

3. Șematism

Ilyés, Csaba (cord.), *A Szatmári Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Satu Mare, f.e., Satu Mare, 2006.
Schematismus Centanarius. 1804-1904, Satu Mare, Editura Pázmány-Sajtó, 1904
Schematismus Cleri Almae Diocesis Szathmárinensis ad Annum Jesu Christi 1864, Satu Mare, 1864.

4. Mărturii de istorie orală

Informații orale oferite de Nuber Imre, Baia Borșa, septembrie 2024.
Informații orale oferite de P.ZS., Baia Mare, 17 octombrie 2022.
Informații orale oferite de Szpicsuk Péter, Baia Borșa, ianuarie 2025.
Mărturie de istorie orală, pr. Schupler Tibor, 12 februarie 2025.
Mărturie de istorie orală, pr. Skurka Dezső, 13 ianuarie 2025.
Mărturie de istorie orală, pr. Vizauer Ferenc, 27 februarie 2025.

5. Monografii de specialitate

300 éves a nagybányai Szentháromság-templom. Egy templom és közösségének 300 éve, Baia Mare, f.e., 2020.
Admaczyk, Bogdan OMFConv, *Isten szolgája P. Kelemen Didák élete és tiszteletének kibontakozása*, Bratislava, Editura Madács, 2014.
Anghel, M. Ion (coord.), *Tratatul de la Trianon. Document esențial care stă la baza Marii Uniri*, București, Editura Pro Universitaria, 2021.

Baier, Hanelore (ed.), *Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică*, Sibiu, Forumul Democrat al Germanilor din România, 1994.

Bank, Barbara, Kovács, Attila Zoltán (eds.), *Trianon - A diktátum teljes szövege*, Szentendre, Editura Erdélyi Szalon, 2022.

Banu, Florian, Țăranu, Liviu (coord.), *Securitatea. 1948-1989. Monografie*, vol. I, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016.

Bășca, George (coord.), *Fragmente din istoria Maramureșului*, Sighet, f.e., 1931.

Bălan, Ion, *Regimul concentraționar din România 1945-1964*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2000.

Bejenaru, Liviu Marius, Țăranu, Liviu (coord.), *Securitatea. 1948-1989. Monografie*, vol. II, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2023.

Birtz, Mircea Remus, *Cronologia ordinarilor diecezanilor greco-catolici (Uniți) 1948-1989. Încercare de reconstituire*, Cluj-Napoca, Editura Napoca-Star, 2007.

Bodeanu, Denisa, Novák, Csaba Zoltán, *Az elnémult harang. Egy megfigyelés története, Pálfi Géza élete a Securitate irataiban*, Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 2011.

Bodeanu, Denisa, *O rază de speranță în întuneric. Ajutoarele primite din străinătate de cultele religioase din România în anii 70-80*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018.

Bozgan Ovidiu, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România comunistă în lumina documentelor diplomatice franceze*, București, Editura Sylvi, 2000.

Bozgan Ovidiu, *Cronica unui eșec previzibil. România și Sfântul Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978)*, București, Editura Curtea Veche, 2004.

Bucur, Ioan-Marius, Stan, Lavinia, *Persecuția Bisericii Catolice din România. Documente din Arhiva Europei Libere 1948-1960*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005.

Bucur, Ioan-Marius, *Culpa de a fi greco-catolic. Procesul episcopului Alexandru Rusu (1957)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut&Mega, 2015, p. X.

Bucur, Ioan-Marius, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice. 1918-1953*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003.

Bura, László, Sakkfigurák. *A Scheffler János - Bogdánffy Szilárd koncepciós kirakatper*, Miercurea Ciuc, Editura Status, 2012.

Cseh, Sándor, *Apor püspök vértanúhalála*, Budapest, Editura Alterra, 1997.

Csirák, Csaba, *Áldozatok Püspöke. Dr. Boromisza Tibor*, Editura EuroPrint, 2018.

Csiszár, Klára Antónia, *Megújult lendülettel. A szatmári jezsuiták története a 19-20. században*, Jezsuita Kiadó, 2015.

Deletant, Dennis, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, București, Editura Humanitas, 1998.

Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2010.

Deletant, Dennis, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Iași, Editura Polirom, 2001.

Dobeș, Andrea (ed.), *Rezistența prin rugăciune. Călugări și preoți romano-catolici în închisorile comuniste*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2023.

Dobeș, Andrea, *Spații carcerale în România comunistă. Penitenciarul Sighet 1950-1955*, vol. I-II, Cluj Napoca, Editura Argonaut, 2021.

Doboș, Dănuț (coord.), *Catolicii din Popești-Leordeni. Istorie și credință. Monografii*, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2007.

Doboș, Dănuț, *Viața și martiriul preotului Dumitru Matei*, Iași, Editura Sapienția, 2023.

Dobre, Florica (coord.), *Securitatea. Structuri - cadre. Obiective și metode, vol. II (1967-1989)*, București, Editura Enciclopedică, 2006.

Filipașcu, Alexandru, *Istoria Maramureșului*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1997.

Fodor, József, *A nagyváradi egyházmegye ideiglenes főpásztorai a XX. században*, Cluj Napoca, Editura Gloria, 2008.

Giurescu, C. Dinu (coord.), *Istoria României în date*, București, Editura Enciclopedică, 2010.

Godó, Mihai, *Iezuit. Nu câinele comuniștilor! Surâsul nedeținutului*, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2014.

Heinrich, Ferenc, *Secole în lumina și umbra Piscului Igniș. Monografia localității Ferneziu. 1142-2020*, Baia Mare, f.e., 2022.

Hetényi, Varga Károly, *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*, Abaliget, Editura Lámpás, 1992.

Ion, Virginia (ed.), *Christus vincit sau despre puterea credinței în închisorile comuniste. Sora Clara (Catrina Laslău) în dialog cu Aurora Sasu*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2023.

Ionescu-Gură, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, București, Editura All, 2005.

Jakubinyi, György, Melega, Péter, *A máramarosszigeti római katolikus papság névtára (1804-től)*, Cluj Napoca, Editura Verbum, 2012.

Jonica, Xénia, *A 20. századi ferences népmisszió története, különös tekintettel a ferencesek pasztorációjára*, Teză de doctorat susținută în 2021. Manuscris.

Koltai, András, Orosz, Krisztof Levente, *Üzenetek a máramarosi végekről. Kádár József piarista beszámolói és emlékezései (1945-1992)*, Budapest-Máramarossziget, f.e., 2014.

Lessenyey, Ferencz, *A Szatmári Püspöki Egyházmegye Szent Éve. 1904*, Satu Mare, 1905.

Manoilescu, Mihail, *Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940*, București, Editura Enciclopedică, 1991.

Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007.

Marton, József, *A gyulafehérvári római katolikus egyházmegye a 20. században*, Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 2014.

Matieș, Stănică OMFConv., *Frații franciscani minoriți în Baia Mare (1983-2020)*, Baia Mare, Editura Surorilor Lauretane, 2020.

Melega, Péter, Várady, Lajos (eds.), *Szatmárnémeti 1944. szeptember 16*, Satu Mare, Editura Idea Studio Kft., 2012.

Moraru, Camelia, Neagu, Laura, Moraru, Constantin, Neagu, Constantin, Dincă, Claudiu, Zamfir, Ioana (eds.), *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului*

Comitetului Central al PMR 1949, vol. II, București, Arhivele Naționale ale României, 2003.

Nastasă, Lucian (ed.), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, vol. I, Cluj Napoca, Editura Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2002.

Oprea, Marius, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității. 1948-1964*, Iași, Editura Polirom, 2008.

Orosz, Krisztofer Levente, *A Máramaroszigeti római katolikus esperesi kerület története 1940-1948*, Sighetu Marmăției, Editura Aska, 2021.

Păiușan, Cristina, Ciuceanu Radu, *Biserica ortodoxă română sub regimul comunist 1945-1989*, vol. I, București, Editura INST, 2001.

Pintilescu, Corneliu, *Justiție militară și represiune politică în România comunistă (1948-1956). Studiu de caz: activitatea Tribunalului Militar Cluj*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012.

Pop, Valer, *Bătălia pentru Ardeal*, București, Editura Colosseum, 1992.

Pușcaș, Vasile, *Dictatul de la Viena. Transilvania și relațiile româno-ungare (1940-1944)*, Cluj-Napoca, 2020.

Radosav, Doru, *Donbas. O istorie deportată*, Ravensburg, f.e., 1994.

Roske, Octavian, (coord.), *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea. F-O*, vol. II, București, Editura INST, 2012.

Rusan, Romulus (ed.), *Cartea morților din închisori, lagăre și deportări*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2013.

Rusan, Romulus, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționare. 1945-1989*, București, Editura Fundației Academia Civică, 2007.

Rusu, Viorel, Pop, Lucia, Botiș, Ioan, *Baia Mare, oraș liber regal. Vestigii și mărturii istorice medievale*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2013.

Sarány, István, *Erdélyi Fioretti. Ferencesek kényszerlakhelyen*, Miercurea Ciuc, Editura Pallas-Akademia, 2010.

Sipos, Ferenc, *A szatmári egyházmegye története*. vol. I-IV. Manuscris.

Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, Editura Academiei RSR, 1967.

Șerban, Raoul, *O viață de artist între München și Maramureș (Hollósy Simon)*, ediția a II-a adăugită și revizuită, București, Editura Meridiane, 1996.

Știrban, Codruța Maria, Știrban, Marcel, *Din istoria Bisericii Române Unite (1945-1989)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000.

Tamás, Lönhárt, *Uniunea Populară Maghiară în perioada instaurării regimului comunist în România: (1945-1948)*, Cluj Napoca, Editura Argonaut, 2008.

Tempfli, Imre (coord), *A szatmári egyházmegye története a kezdetektől*, Satu Mare, Editura Profundis, 2025.

Tempfli, Imre, *Börtön világ a kommunista Romániában (1945-1964)*. Pakocs Károly. *Háromszáz nap a föld alatt*, Satu Mare, Editura Euro Print, 2019.

Tempfli, Imre, *Sárból és napsugárból*. Pakocs Károly püspöki helynök élete és kora 1892-1966, Budapesta, Editura METEM, 2002.

Tempfli, Imre, Sipos Ferenc, *A Szatmári Római Katolikus Egyházmegye írópappjai*, Satu Mare, Editura Euro Print, 2000.

Tismăneanu, Vladimir, Dobrinu, Dorin, Vasile, Cristian (eds.), *Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007.

Totok, William (ed.), *Episcopul, Hitler și Securitatea. Procesul stalinist împotriva „spionilor Vaticanului” din România*, Iași, Editura Polirom, 2009.

Út a vértanusághoz. Bogdánffy Szilárd emlékkötet, vol. I, Oradea, Episcopia Romano-Catolică, 2011, p. 30.

Vasile, Cristian, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2003.

Vladimir, Ghika, *Fratelui meu din exil. Epoca stalinistă în România în scrisorile Monseniorului Vladimir Ghika, prinț, preot și martir*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2008.

6. Studii și articole

Bodeanu, Denisa, „Starea de spirit a preoțimii din dieceza de Alba Iulia după eliberarea episcopului Márton Áron (ianuarie 1955)”, în: *Caietele CNSAS. Cultele religioase în România comunistă*, Anul IX, nr. 1-2 (17-18)/2016, București, Editura CNSAS, pp. 251-275.

Bozgan, Ovidiu, „Nunțiatura Apostolică din România în anii 1948-1950”, în: *Biserică, putere, societate. Studii și documente*, București, Editura Universității din București, 2001, pp. 130-154.

Bozgan, Ovidiu, „Rezistență, represiune, destindere iluzorie: Biserica romano-catolică în România comunistă”, în: *Dosarele istoriei*, an VII (2003), nr. 9, pp. 44-47.

Bura, László, „A szatmári római katolikus egzhátmegye 1945-1956 között: az egyház Rómától való elszakításának kísérlete”, în: *Magyar egyháztörténeti vázlatok*, 2000 (12), nr. 1-4, Szeged, METEM, pp. 163-181.

Bura, László, „Dieceza de Satu Mare în perioada 1948-1989”, în: Dănut Doboș (coord.), *Biserica romano-catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)*, Iași, Editura Sapienția, 2008, pp. 83-97.

Catalan, Gabriel, „Prigoana anticatolică în România între 1949-1953. Arestări și procese ale unor clerici și credincioși”, în: Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 7: 1949-1953. Mecanismele terorii*, București, Editura Fundației Academia Civică, 1999, pp. 118-124.

Chiaburu, Elena, „Recvirarea clopotelor transilvane în timpul primului război mondial”, în: *Acta Musei Porolissensis. Seria Istorie și Etnografie*, XXXIX, Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă, 2017, pp. 127-137.

Cosmovici, Emanuel Apostol, „Lichidarea Bisericii Greco-Catolice în 1948. Răspunsul Episcopatului”, în: *Caietele CNSAS. Cultele religioase în România comunistă*, Anul IX, nr. 1-2 (17-18)/2016, București, Editura CNSAS, pp. 79-165.

Dobeș, Andrea, „Canonicul Czumbel Lajos în dosarele Securității. 1950-1967”, în: *Revista Arhivei Maramureșene*, nr. III, Baia Mare, 2010, pp. 235-257.

Doboș, Dănuț, „Biserica Romano-Catolică din România în anii regimului comunist (1948-1989)”, în: Dănuț Doboș, Petru Ciobanu (eds.), *Biserica și istoria. Rezistența prin credință*, vol. I, Iași, Editura Sapienția, 2021, pp. 117-168.

Dorin, Dărăban, „Acțiunea de deportare a șvabilor sătmăreni-1945”, în: *Studii și comunicări*, XIV, Satu Mare, Muzeul Județean de Artă, 1997, pp. 276-282.

Dragoste, Florin-Dorel, „Situația etnică și confesională a Maramureșului în perioada interbelică”, în: *Revista Arhivei Maramureșene*, anul IX, nr. 9, Baia Mare, 2016, pp. 215-229.

Gheorghe, Georgeta, „Despre Constituția din 1948”, în: Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 6: Anul 1948. Instituționalizarea comunismului, 1998*, București, Editura Fundației Academia Civică, 1998, pp. 83-97.

Giurgiu, Daniel, „O istorie a vieții și activității canonicului dr. Czumbel Lajos (1897-1967)”, în: Csiszár Klára Antónia (ed.), *Nemzetközi doktoránduszkonferencia tanulmánykötete*, Cluj Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2024, pp. 101-119.

Ionescu-Gură, Nicoleta, „II. Internarea persoanelor în coloniile de muncă și batalioanele de muncă. Studiu de caz: Internarea în coloniile de muncă a persoanelor care au deținut diferite funcții în fostele partide burgheze în baza ordinului DGSS nr. 490 Cabinet din 9 august 1952”, în: *Caietele CNSAS*, Anul VIII, nr. 1(15)/2015, București, Editura CNSAS, 2016, pp. 85-151.

Marton, József, „Arhidieceza de Alba Iulia între anii 1948-1989”, în: Dănuț Doboș (coord.), *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste. 1948-1989*, Iași, Editura Sapienția, 2008, pp. 8-21.

Marton, József, „Istoria Diecezei de Alba Iulia între anii 1948-1990”, în: *Crâmpie din istoria Bisericii Romano-Catolice din Transilvania*, Iași, Editura Sapienția, 2021, pp. 31-52.

Marton, József, „Pregătirea și educarea preoților în Seminarul de la Alba Iulia”, în: *Crâmpie din istoria Bisericii Romano-Catolice din Transilvania*, Iași, Editura Sapienția, 2021, pp. 66-79.

Marton, József, „Relația excelenței sale Márton Áron cu cardinalii greco-catolici ai României, în: *Crâmpeie din istoria Bisericii Romano-Catolice din Transilvania*, Iași, Editura Sapienția, 2021, pp.137-154.

Nagy, Mihály Zoltán, „A Román Egzyháýügyi Hivatal Irattárának hasznósithatosága az egyháztörténeti kutatásokban”, în: Varga Szabólc, Vértesi Lázár (coord.), *Az 1945 utáni magyar katolikus egyháztörténet új megközelítései*, Pécs, Editura PHF, 2007, pp 111-135.

Neagoe-Pleșa, Elis, Pleșa, Liviu, „Culte neoprotestante din România în perioada 1975-1989”, în: Adrian Nicolae (coord.), *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989*, Editura Nemira, București, 2005, pp. 350-394.

Orosz, Krisztofer Levente, „200 de ani de la construirea casei parohiale romano-catolice din Sighet”, în: *Acta Musei Maramorosiensis*, XIV-XV (2018-2019), Sighetu Marmăției, f.e., 2019, p. 201.

Petcu, Adrian Nicolae, „Activitatea Departamentului Cultelor în atenția Securității (1970-1989)”, în: *Caietele CNSAS*, Anul II, nr. 2(4)/2009, București, Editura CNSAS, 2010, pp. 69-121.

Petcu, Adrian Nicolae, „Ministerul Cultelor și slujitorii altarului în anii democrației populare”, în *Pro Memoria. Revistă de istorie Ecclesiastică*, nr. 3/2004, București, Editura ARCB, pp. 295-341.

Petcu, Adrian Nicolae, „Împuternicitul de culte - între conformism și asigurarea libertății religioase”, în: *Caietele CNSAS*, Anul VI, nr. 1-2, 11-12/2013, București, Editura CNSAS, pp. 7-82.

Roske, Octavian, „Accente în strategia colectivizării. Articolul 209 Cod Penal”, în: *Arhivele Totalitarismului*, II, nr. 1-2, București, Editura INST, 1994, pp. 277-284.

Someșan, Maria, Iosifescu, Mircea, „Legile din 1948 pentru reforma învățământului”, în: *Analele Sighet 6: Anul 1948. Instituționalizarea comunismului*, 1998, București, Editura Fundației Academia Civică, 1998, pp. 439-443.

Tempfli, Imre, „A katolikus egyház Romániában a kommunizmus ideje alatt (1945-1990)”, în: *Magyar Egyháztörténeti vázlatok*, 2014/1-4, Szeged, Editura METEM, 2015, pp. 60-121.

Tempfli, Imre, „A szatmári egyházmegye története 1918 és 1923 között”, în: Zombori István (ed.), *Trianon és az egyházak*, Budapest, Editura METEM, 2023, pp. 107-153.

Tököly, Robert C., „Primarii oraşului Baia Mare în perioada 1919-1950. Cronologie şi câteva date personale”, în: *Revista Arhivei Maramureşene*, anul VII, nr. 7/2014, Baia Mare, pp. 113-127.

Turcuş, Şerban „Sfântul Scaun şi dezavuarea doctrinei Coroanei maghiare în contextul Tratatului de la Trianon (documente din anii 1919-1921)”, în: Vasile Puşcaş, Ionel N. Sava (eds.), *Trianon, Trianon. Un secol de mitologie politică revizionistă*, Cluj-Napoca, Editura Şcoala Ardeleană, 2021, pp. 241-265.

7. Resurse internet

Cosmovici, Emanuel, *Mărturia pr. Hieronymus Menges despre Monseniorul Vladimir Ghika la Uranus şi Jilava (1952-1954)*, disponibil online pe <https://remusmirceabirtz.files.wordpress.com/2013/01/cosmovici-menges-ghika.pdf>, accesat la 15 martie 2025.

Dancu, Pál, *Az 1944. Évi háborús események a szatmári egyházmegye területén*, disponibil online pe https://biblioteca-digitala.ro/reviste/satu-mare/22-24-2-Studii-si-Comunicari-2005-2007-istorie_191.pdf, accesat la 5 martie 2023.

Dragoş, Hojda, *Oraşe dispărute din România: Localităţile dispărute ale Maramureşului*, disponibil online pe https://adevarul.ro/stiri-locale/baia-mare/orase-disparute-din-romania-localitatile-1615712.html#google_vignette, accesat la 12 februarie 2025.

Gyászjelentések, disponibil online pe <https://www.szatmariegyhazmegye.ro/media/images/web/Papok2022/gyaszjelentések/>, accesat la 12 iulie 2024.

Ilieş, Antonel-Aurel, *Petru Tocănel*, disponibil online pe <http://www.ercis.ro/actualitate/viata.asp?id=20041026>, accesat la 7 iulie 2016.

Index de termeni şi abrevieri cu utilizare frecventă în documentele Securităţii, disponibil online pe <http://www.cnsas.ro/documente/arhiva/Dictionar%20termeni.pdf>, accesat la 17 martie 2025.

Schupler Tibor, *Kivándorlás és megmaradás - kihívás az egyház számára (2)*, disponibil online pe <https://epa.oszk.hu/00900/00939/00073/text.htm>, accesat la 12 ianuarie 2024.

Stănescu, Mircea, *Destine în nomenclatura comunistă: Gavrilă și Eva Birtaş*, disponibil online pe <http://mircea-stanescu.blogspot.ro/2010/11/destine-in-nomenclatura-comunista.html>, accesat la 24 septembrie 2024.

http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/, accesat la 2 martie 2024.

<http://www.ercis.ro/dieceza/preoti/raposati>, accesat la 12 februarie 2025.

<http://www.protopopiatulsighet.ro/ocna-sugatag.html>, accesat la 23 ianuarie 2024.

<https://episcopiammsm.ro/psic.htm>, accesat la 23 noiembrie 2023.

<https://ersekseg.ro/hu/papiadatlap/448>, accesat la 12 februarie 2025.

<https://lexikon.katolikus.hu>, accesat la 12 martie 2025.

<https://szaleziak.hu/>, accesat la 25 septembrie 2023.

<https://www.memorialsighet.ro/bogdanffy-szilard/>, accesat la 13 ianuarie 2024.

<https://www.memorialsighet.ro/dumitru-sandu-matei/>, accesat la 12 martie 2025.

<https://www.memorialsighet.ro/jakab-antal/>, accesat la 5 martie 2025.

<https://www.pelifoldszentkereszt.hu/>, accesat la 25 septembrie 2023.